

Spitwark

DERDE JAARGANG

MEI 2010

5

VAN DE VOORZITTER

VAN DE REDACTIE

MOBILISATIE/OORLOG 40-45

HERINNERINGEN MW. V/D VELDE

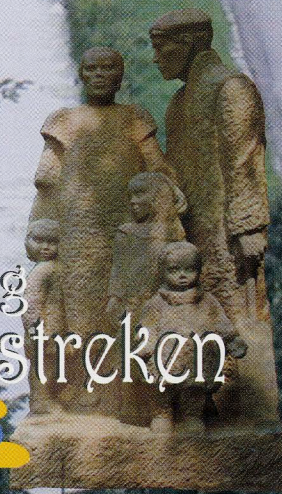
FOTO PRIJSVRAAG

REACTIES VAN LEZERS

MARKANTE PLEKKEN

ALD NYS

Historische Vereniging
Haulerwijk & Omstreken

DERDE JAARGANG
MEI 2010

VAN DE VOORZITTER

VAN DE REDACTIE

MOBILISATIE/OORLOG 40-45

HERINNERINGEN MW. V/D VELDE

FOTO PRIJSVRAAG

REACTIES VAN LEZERS

MARKANTE PLEKKEN

ALD NYS

SPITWURK

Ledenblad van de
Historische Vereniging Haulerwijk
e.o.

REDACTIE**Redactiesecretariaat:**

p/a Valkeniersweg 1
8433 JA Haulerwijk
spitwurk@gmail.com

Redactieleden:

Anneke Luinenburg
Bonnie Oenema
Fokke Visser, Archief
Eindredacteur:
Thijs de Boer

BESTUUR**Bestuurssecretariaat:**

Wiepie Boonstra-Hut
Leeksterweg 18
8433 KX Haulerwijk
0516-421360

Bestuursleden

Thom Adamse, voorzitter
Henny van Gerner,
penningmeester
Jaap de Boer, fotoarchief
Thijs de Boer, redactie Spitwurk

Vormgeving en druk:
Drukkerij Deddens, Roden

INHOUD

Van de voorzitter	3
Van de redactie	3
Mobilisatie/oorlog 40-45	4
Herinneringen mw. v/d Velde	9
Foto Prijsvraag	10
Reacties van lezers	11
Markante plekken	12
Ald Nys	15

Van de voorzitter

Wanneer u deze uitgave van Spitwurk ontvangt hebben we de herdenkingen van de Tweede Wereldoorlog alweer achter de rug. Het is inmiddels ruim 70 jaar geleden dat ons land door de Duitsers werd overvallen. Tijdens onze jaarvergadering hebben we er ruim aandacht aan besteed. In onze ruimte in de bibliotheek hebben we het door middel van een uitstalling eveneens onder de aandacht willen brengen. Het is vooral bedoeld om de jeugd te interesseren voor de geschiedenis in het algemeen en in het bijzonder over het leven van de mensen in oorlogstijd. Frans van Baren en ondergetekende hebben een dia presentatie gehouden voor de schooljeugd.

Een historische vereniging heeft m.i. naast het verzamelen van allerlei materiaal ook een taak om mensen te informeren en voorlichting te geven. Tijdens de jaarlijkse ledenvergadering heb ik gevraagd om bijzondere gebeurtenissen of ervaringen uit de Tweede Wereldoorlog op te schrijven en/of aan ons door te geven. Veel van wat er is gebeurd is vastgelegd in allerlei documenten en geschriften en kan van belang zijn voor komende geslachten. In deze uitgave Spitwurk gaat het in het bijzonder om gebeurtenissen in onze eigen leefomgeving. Wanneer er namen worden vermeld en/of aan gebeurtenissen wordt gerefereerd krijgt het een gezicht. Het gaat daarbij niet uitsluitend om gebeurtenissen uit de Tweede Wereldoorlog maar ook over ontwikkelingen die van belang waren voor deze omgeving zoals: de sluiting van de voormalige zuivelfabriek Hoop op Zegen te Waskemeer. In een herdenkingsjaar worden verleden en heden met elkaar verbonden en zichtbaar gemaakt. De historische vereniging tracht die verbinding altijd zichtbaar te maken; ook met deze uitgave van Spitwurk.

Ik wens u veel leesplezier.

Thom Adamse
Voorzitter Historische
Vereniging Haulerwijk e.o.

Van de redactie

In dit nummer speciale aandacht voor het feit dat het 65 jaar geleden is dat Nederland werd bevrijd. Deze gebeurtenis en de jaren tijdens de bezetting spelen in bijna alle artikelen wel een bepaalde rol. De redactie heeft de artikelen voorzien van fotomateriaal om het geheel te completeren. Gebeurtenissen tijdens de bezettingsjaren en van de bevrijding van ons land krijgen daardoor een gezicht. Het is goed om feest te vieren maar bovenal ook om te gedenken. Ook de voorzitter refereert er reeds aan in zijn voorwoord. Bij de bevrijding van ons land overheersten gevoelens van opluchting en blijdschap, maar ook van gemis en verdriet om hen die zijn gesneuveld op het slagveld of uit gevangenschap niet zijn teruggekeerd. Het artikel over de mobilisatie en de periode 1940 – 1945 gaat primair over de oorlog.

Naast het bestuderen van bronnen zijn er ook een aantal ooggetuigen verslagen opgenomen in dit artikel. Ook in het interview met mevrouw v/d Velde komen gebeurtenissen tijdens de Tweede Wereldoorlog en van de bevrijding aan de orde. Als markante plek is ditmaal gekozen voor de voormalige zuivelfabriek Hoop op Zegen te Waskemeer. Ook in dit artikel wordt gerefereerd aan gebeurtenissen tijdens de Tweede Wereldoorlog.

Verder bevat dit Spitwurk de vaste rubrieken zoals: Ald Nys, verenigingsnieuws, bijnamen, de prijsvraag e.d.

Ook dient te worden vermeld dat er weleens mensen reageren op gebeurtenissen die in het verleden plaatsvonden, waarvoor aandacht wordt gevraagd. De redactie is blij met dit soort reacties en we willen u dan ook vragen om er in elk geval mee door te gaan. Het gaat er tenslotte om dat we ons een beeld kunnen vormen hoe het in deze omgeving ooit geweest is. Daar wil de Historische vereniging graag haar bijdrage aan leveren.

Mobilisatie van 1939

OORLOG 10 MEI 1940– 5 MEI 1945

Dit jaar vieren we dat het 65 jaar geleden is dat de tweede oorlog werd beëindigd. We willen met elkaar terugblikken op wat er allemaal is gebeurd en ook wat de gevolgen daarvan waren voor ons land en ook voor onze directe omgeving. Op 24 augustus 1939 wordt het kader (officieren en onderofficieren) van onze krijgsmacht opgeroepen en 5 dagen later moesten ook de gewone soldaten zich bij hun onderdelen melden. De situatie werd steeds grimmiger, Hitler liet steeds vaker van zich horen, er was sprake van een zich verslechterende situatie.

MOBILISATIE

Tijdens de mobilisatie werden er ook in Haulerwijk oud militairen opgeroepen. Uit officiële stukken blijkt dat er in die dagen 144000 militairen werden opgeroepen. De manschappen werden met plm. 500 treinen en 60 goederenwagons naar hun legeronderdelen vervoerd. Bij deze aantallen zijn de manschappen niet meegerekend die reeds in actieve dienst waren. De Tweede Wereldoorlog begon toen op 31 augustus 1939 Polen werd aangevallen, de Tweede Wereldoorlog was een feit.

Een maand later verklaren Engeland en Frankrijk, Duitsland de oorlog. Op dat moment werd de vraag actueel of Nederland neutraal zou kunnen blijven, zoals in 1914.

Embleem NSB

Als gevolg van de crisisjaren bestond er in Nederland nogal veel onvrede en ook armoede. Dit was een voedingsbodem voor de N.S.B. (nationaal socialistische beweging). Op 14 december 1931 richtte Anton Mussert deze beweging op in Nederland. Hij was van mening dat er in Nederland veel te slap werd geregeerd en hij wilde de democratie afschaffen en vervangen door een autoritair regime. Mussert was van mening dat Nederland een sterke overheid nodig had en vanuit deze gedachte werd de N.S.B. opgericht. Het valt moeilijk te omschrijven waarom Nederlanders zich aangetrokken voelden tot de N.S.B. en er voor kozen. De slechte economische omstandigheden zullen daarbij ongetwijfeld een rol hebben gespeeld. Vast staat wel dat er uit alle lagen van de bevolking sympathie bestond voor de N.S.B.

DE TWEDE WERELDOORLOG

Op 5 mei 1940 trekken Duitse troepen de Nederlandse grens over en is de Tweede Wereldoorlog voor Nederland een feit. Op de Grebbeberg wordt hevig gevochten waarbij onze dorpsgenoot Rink v/d Wal sneuvelt.

De overmacht van de Duitsers is groot en tegen 10 mei 1940

Meer Lezen:

Wordt Lid.

Zolang voorraadig is het blad nog verkrijgbaar in losse verkoop.

Daarna eventueel als nog in PDF.

Herinneringen

VAN MEVR. V.D. VELDE-V.D. VEER TE HAULERWIJK

Zij werd geboren in Boornbergum en woonde als kind ondermeer in Wijnjewoude en vervolgens in de Jansenstichting te Waskemeer. Haar grootvader (pake) was in dienst van de Jansenstichting als "stokrinner" Volgens haar een soort van opzichter. De vader van mevrouw v/d Velde was opzichter bij de werkverschaffing. Woeste grond, zoals heide werd omgespit tot landbouwgrond. Mevrouw v/d Velde kan zich nog goed herinneren dat haar vader zaterdags de lonen uitbetaalde aan de arbeiders. Het geld werd vanuit Drachten meegegeven aan een buschauffeur die het vervolgens overhandigde aan haar vader. Wanneer de buschauffeur vertrok mochten wij als kinderen een eindje meerijden, een hele belevenis want wie kwam er in die tijd in een bus. De ouders van mevrouw v/d Velde hebben een aantal jaren "op de Haule" gewoond en verhuisden vervolgens naar het "Witte Huis" te Haulerwijk.

Deze boerderij werd gehuurd waarbij de huurprijs als volgt werd bepaald: tegen het voorjaar werd de melkprijs opgevraagd en aan de hand van een bepaald percentage ervan werd de huurprijs vervolgens vastgesteld. Mevrouw v/d Velde kan zich nog herinneren dat er voor de boerderij (in de volksmond het Witte Huis genoemd) een petroleum lamp stond: dit was de staatverlichting. Haar ouders zorgden er voor dat de lamp 's avonds werd gevuld met petroleum. De petroleum werd betaald van de opbrengst voor het ophalen van de brug wanneer er een schip werd doorgelaten. De schippers betaalden steeds 5 cent en voor dit geld kon er petroleum worden

gekocht. Deze lamp was de enige in de hele omtrek en was eigendom van de gemeente.

Het Witte Huis had naast de functie van boerderij ook nog de functie van kroeg. Soldaten die vanuit Assen van of op verlof gingen troffen elkaar meestal in het witte huis. In 1941 trad ze in huwelijk met Sjoerd v/d Velde. Deze werkte als opzichter bij de Ned. Heide Mij. Het echtpaar v/d Velde woonde drie jaar in Bennekom. Mevrouw v/d Velde denkt met genoeg terug aan de periode in Bennekom. De plek was mooi, het huis geriefelijk: "er zat van alles in".

Een jaar voor de bevrijding van ons land trad Sjoerd v/d Velde in dienst bij Staatsbosbeheer. Het echtpaar v/d Velde kwam te wonen aan de Norgerweg in Haulerwijk. Na de Tweede Wereldoorlog ging het blauwe bos over naar Staatsbosbeheer. Het blauwe bos en de Munnikshof waren eigendom van "iemand" uit Haarlem. De naam van deze eigenaar kan ze zich niet meer herinneren, wel weet ze dat hij tijdens de oorlog werd opgepakt en dat hij vervolgens zelfmoord heeft gepleegd. Het blauwe bos en de landerijen werden gelegateerd aan de kerk en vervolgens werd het blauwe bos verkocht aan Staatsbosbeheer. Na nog op verschillende adressen te hebben gewoond betrok het echtpaar v/d Velde in 1953 de woning bij het Blauwe bos. Mevrouw v/d Velde heeft een nogal uitgesproken mening over de staat van beheer en het onderhoud van het blauwe bos. Zij is van mening dat je straks wel een andere naam mag bedenken voor het "Blauwe Bos". *Vroeger scheen vanaf Waskemeer de rook van de*

Meer Lezen:

Wordt Lid.

Zolang voorraadig is het blad nog verkrijgbaar in losse verkoop.

Daarna eventueel als nog in PDF.

10

**Meer Lezen:
Wordt Lid.
Zolang voorraadig is het blad nog verkrijgbaar
in losse verkoop.
Daarna eventueel als nog in PDF.**

BIJ DIT INTERVIEW WERD GEBRUIK GEMAAKT VAN EEN DICTAFON. HET IS EEN ENIGSZINS VERKORTE WEERGAVE VAN HET GESPREK MET MEVROUW V/D VELDE

PRIJSVRAAG

Nieuwe prijsvraag. Weet u waar dit huisje stond en wie er woonden?

UITSLAG PRIJSVRAAG SPITWURK 3

Volgens mevrouw J. ten Hoor-Pomper Praam 23 te Haulerwijk gaat het om de volgende 3 personen.

B – Bonne Beijert

R – Rink Reinders.

J – Jan Bies.

Deze foto werd omstreeks 1914 genomen.

UITSLAG VORIGE PRIJSVRAAG.(SPITWURK 4)

Uit de vele goede oplossingen is getrokken:

Mevr. J. Douwsma-v/d Mei uit Haulerwijk.

Stuur uw reacties naar:

Redactie Spitwurk, p/a Valkeniersweg 1,
8433 JA Haulerwijk.

Mailadres: spitwurk@gmail.com

Reacties van lezers:

Van dhr. J. Brouwer uit Hoogeveen kregen we de volgende informatie.

Dikke Dorus was geen broer van Dikke Durk. Zijn naam was Jan ter Schuur en hij kwam uit Hoornsterzwaag. Waarschijnlijk noemde men hem Dikke Dorus omdat hij een klein gedrongen postuur had. Samen met Jan Stelling een oom van Hinke Stelling, woonden ze in een schuurtje naast de fietsenmakerij van Hinke Stelling. Ze leefden daar zo hun eigen leven.

De beide mannen hielden niet van water en zeep en dat kon je goed ruiken als je bij hen in de buurt kwam.

Dikke Dorus hield wel van wat vertier en vermaakte de buurtkinderen wel eens door op de kop in een emmer water te gaan staan.

Op 22 december 1943 was hij als een van de eersten bij het vliegtuig dat naast het huis van Harke Landmeter in een aardappelopslag neerstortte, hij stond in het diepe gat met de brandende onderdelen.

Toen Jan Stelling is overleden heeft Dikke Dorus hem met het oude paard en wagen naar het kerkhof gebracht. Later woonde hij alleen in een woonwagen aan de Nieuwereed.

Van Menno Oosterhof uit Roden kregen we de volgende reactie:

Meer Lezen:

Wordt Lid.

Zolang voorraadig is het blad nog verkrijgbaar in losse verkoop.

Daarna eventueel als nog in PDF.

NIEUWE BIJNAMEN:

Jan Bies zijn bijnaam was "Jan Snoek".

JAN WOONDE MET TWEE ZUSTERS IN DEZE OUDE BOERDERIJ (OOK WEL SPOOKHUIS GENOEMD). DEZE DRIE WAREN ZONDERLINGEN. MAAR WAAROM WERD JAN "SNOEK" GENOEMD?

Markante plekken

DE GESCHIEDENIS VAN DE COÖP. ZUIVELFABRIEK “HOOP OP ZEGEN” TE WASKEMEER.

Uit oude bronnen over het ontstaan van deze zuivelfabriek blijkt, dat het begon in Haulerwijk. Op initiatief van enkele particulieren werd een handkracht boterfabriek opgericht, genaamd De Eendracht. De precieze datum is enigszins onduidelijk. Uit een notariële akte van notaris Bakker te Oosterwolde blijkt dat deze particuliere fabriek op 16 oktober 1897 een coöperatie werd. In 1904 werd de Eendracht een Coöperatieve zuivelfabriek met 4 man personeel. De fabriek zou hebben gestaan achter cafe “Het Bruine Paard” te Haulerwijk. In 1907, zo blijkt uit officiële stukken, fuseerde De Eendracht met zuivelfabriek Hoop op Zegen te Haulerwijk-beneden, nu Waskemeer. In dat zelfde jaar werd “De Eendracht” geliquideerd. Alle activiteiten gingen over naar Hoop op Zegen

BRON: BIJ DE SAMENSTELLING VAN DIT ARTIKEL WERD GEBRUIK GEMAAKT VAN INFORMATIE VERZAMELD DOOR DE HEER ROEL REINDERS.

Op 24 november 1909 komt er tijdens een bestuursvergadering een verzoek op tafel om op de eerst komende algemene ledenvergadering op de agenda te plaatsen. Het aanstellen van een directeur aan het hoofd der vereniging. Met grote meerderheid wordt dit voorstel aangenomen. Het salaris wordt op ten hoogste f 800,00 per jaar gesteld. Uit 75 sollicitanten wordt een drietal gemaakt t.w. de heren W. Jullens te Terwispel, Postma te Hijlaard en Zantema te Wieuwerd. De heer Jullens wordt met meerderheid van stemmen gekozen. Hij wordt de eerste directeur van Hoop op Zegen. In 1920 vertrekt de heer Jullens naar Vollenhove en wordt opgevolgd door de heer Houtsma uit Heeg. De heer Houtsma neemt ontslag in 1931 in verband met zijn vertrek naar Betterwird bij Dokkum. Zijn opvolger wordt de heer Schat afkomstig uit Wirdum. Op 9 mei 1940 wordt de heer Damsma benoemd als directeur van Hoop op Zegen. Hij is tevens de laatste directeur. In 1915 gaan er stemmen op om een aankoop vereniging en graanmaalderij aan de fabriek te

verbinden. Dit wordt echter afgewezen, maar in 1916 wordt wel besloten tot het bouwen van een kaasmakerij. De kosten bedroegen ongeveer f 11.000,00. De kaasmakerij was een nieuwe mijlpaal voor Hoop op Zegen. In het jaarverslag van 1918 – 1919 staat vermeld dat de kwaliteit van de geleverde melk nogal te wensen overlaat, er wordt te weinig rekening gehouden dat alleen van “deugdelijke grondstoffen”, melk, boter en kaas kan worden gemaakt van goede kwaliteit. Er word nog al eens melk naar de leden terug gezonden omdat smaak en reuk niet deugen. In 1921 wordt besloten de fabriek te verbouwen, de kosten bedroegen ongeveer f 25.000,00 en in dit jaar komt er een telefoon aansluiting en wordt Hoop op Zegen lid van de Coöperatieve Boerenleenbank. In 1924 werden de fabriek en de directeurswoning voorzien van elektrisch licht. In oktober 1927 wordt een vakantie van 4 dagen per jaar doorgevoerd.

DE ONTWIKKELING VAN HOOP OP ZEGEN

In die tijd waren er nog geen verharde wegen, de melk werd aangevoerd per boot. In 1911 wordt de weg door

Meer Lezen:

Wordt Lid.

Zolang voorraadig is het blad nog verkrijgbaar in losse verkoop.

Daarna eventueel als nog in PDF.

Ald Nijs

ARTIKEL UIT DE KRANT VAN FEBRUARI 1910

De muziekvereniging "Excelsior" gaf haar jaarfeest in de Ned. Herv. Kerk. Er waren 120 mensen aanwezig. Na een toepasselijke openingsrede van meester W. v.d. Mei kon men luisteren naar muziek, zang en voordrachten. Ook werd gedacht aan de innerlijke versterking van de mens. Dirigent Jan Oosting van "Excelsior" komt grote eer toe voor de manier waarop hij zijn instrument en de dirigeerstok hanteerde. Om 2 uur 's nachts sloot meester v.d. Mei het zeer geslaagde feest en wenste ieder wel thuis.

Meer Lezen:

Wordt Lid.

Zolang voorraadig is het blad nog verkrijgbaar in losse verkoop.

Daarna eventueel als nog in PDF.

31 MAART 1910

GROENE

KRUISVERENIGING OPGERICHT

Mejuffrouw Aafke
Gesina van Hulst een
eigenzinnige jonge
vrouw geboren in

Harlingen en pionier op het gebied van de wijkverpleging en kraamzorg kwam naar Haulerwijk. Haar uitgesproken ideeën over de kraamzorg die ze beschreef in haar boek "Reinheid, rust en regelmaat" deze drie 'R'-en zijn ons nog steeds bekend. Ze reisde het hele land af om door middel van lezingen en lichtbeelden propaganda te maken voor het Groene Kruis. Haar intentie was een algemene vereniging waar arm en rijk zich aan kunnen sluiten en gebruik kunnen maken van de middelen die de vereniging beschikbaar stelt.

Zo wilde zij stimuleren om in de dorpen en steden nieuwe afdelingen op te richten en met succes. Na haar lezing in de consistorie van de Herv. Kerk om het doel en streven van de vereniging uiteen te zetten wordt ook in Haulerwijk op 31 maart de "Groene Kruis" vereniging opgericht. Als magazijn en toezichthoudster wordt mevr. de Jong de vrouw van meester F. H. de Jong, het hoofd van de Openbare lagere school, benoemd.

VAN DE VERENIGING "VOORUITGANG"

De straatverlichting heeft het slecht gedaan de afgelopen winter in Haulerwijk en Oosterwolde. Samen met Plaatselijk Belang Oosterwolde verzoekt men de Raad om de openbare verlichting in de dorpen in het vervolg